

Justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO
Norge

Norsk mat styrker Norges beredskapsevne

Et samla norsk landbruk ber regjeringa prioritere bedre matforsyning og økt selvforsyning i stortingsmeldinga om totalberedskap

Utredningen fra Totalberedskapskomisjonen NOU 2023:17 «Nå er det alvor» er tydelig, Norge må ruste seg for en mer usikker framtid. Den geopolitiske situasjonen tilspisser seg, og det er krig i Europa. Pandemien lærte oss også at svikt i forsyningslinjene er en stor risiko som må håndteres. Både linjene inn til Norge fra omverden, og våre nasjonale forsyningslinjer kan oppleve utfordringer og stopp.

Landbruket er avgjørende for nasjonal beredskap, matforsyning og bosetting. Skal vi stå sterkt i møte med framtiden, må Norge utvikle og styrke den nasjonale matproduksjonen, samt sørge for økt selvforsyning. Den beste beredskapen vi kan ha er en høyest mulig løpende matproduksjonen over hele landet, der vi produserer mat på de naturgitte og lokale ressursene vi har tilgjengelig.

Totalberedskapskomisjonens forslag om å *umiddelbart legge planer for økt selvforsyningsgrad basert på norske råvarer* er et nødvendig tiltak og det må følges opp. Det må være et mål å øke matproduksjonen, der så mye som mulig av både mat- og dyrefôr er produsert på norske ressurser. Regjeringas påbegynte arbeid med en strategi for økt sjølforsyningsgrad har vi i landbruket store forventninger til, og vi støtter Hurdalplattformens målsetting om en sjølforsyningsgrad på 50 prosent, korrigert for import av fôrråvarer. Strategien må bygge på Totalberedskapskomisjonens analyser og konklusjoner. Et samla landbruk står klare til å bistå myndighetene i dette arbeidet.

Viktige forutsetninger for økt sikkerhet for matforsyningen er:

- **Inntekt for produsentene**

Inntektsnivået i jordbruket er lavt, og Stortinget har bedt om at det legges fram en tidfesta opptrappingsplan basert på nytt tallgrunnlag. En inntektsopptrapping og -jamstilling for bøndene er avgjørende for norsk matproduksjon og fortsatt bosetting i hele Norge. Totalberedskapskomisjonen slo fast at det må lønne seg å produsere mat dersom de andre landbrukspolitiske målene skal nås.

- **En høyest mulig løpende produksjon**

Matproduksjonen er basert på biologiske prosesser, som ikke kan skrus av og på over natta. Skal vi øke matproduksjonen må vi ha en høy løpende produksjon, over tid. Dette er det viktigste grunnlaget for sjølforsyninga. Det må legges til rette for økt norsk produksjon, særlig av korn, fôr og fôrråvarer samt poteter, grønnsaker, frukt og bær. Av Norges landareal er det kun 3% som er egnet til å dyrke mat på, det er derfor avgjørende at det arealet utnyttes fullt ut.

- **Et aktivt landbruk over hele landet**

Totalberedskapskomisjonen har slått fast at det må satses på økt norsk matproduksjon dersom vi skal ha en god beredskapsevne. Skal vi ha en god matforsyning trenger vi en spredt og mangfoldig matproduksjon, som sikrer god og trygg mat i fred og krise. Det aktive landbruket bidrar til bosetting og annen aktivitet i distriktene. I tillegg bidrar aktive bønder med nødvendig kompetanse og utstyr i krisetid, eksempelvis beredskap ved brann eller flom.

Et levedyktig landbruk og rikholdige areal- og naturressurser er et viktig grunnlag for bosettingsstrukturen i nord. Matproduksjonen i landsdelen er avgjørende for bosetting, verdiskaping, infrastruktur og beredskap. Bærekraftig ressursutnyttelse av arealene i nord, med kaldt klima, kort vekstsesong og spredt produksjonsareal er viktig i en urolig verden, både sikkerhetsmessig og klimatisk.

Landbruket i nord er spesielt sårbart på grunn av få kompetansemiljøer, små produsentmiljøer, til dels store avstander mellom bønder, og store gras- og beiteressurser som er gått ut av drift. Transportavstandene er lange, og det er en utfordring å opprettholde sentrale servicetjenester til landbruket. Det gir blant annet utfordringer med hensyn til å sikre rekruttering ved generasjonsskifte, gode produksjons-, kunnskaps- og kompetansemiljøer, innovasjon og utvikling i næringen og regional mat- og forsyningssikkerhet.

Nord-områdene er viktige for beredskapen. Vi støtter Totalberedskapskomisjonens forslag om å utvikle en samordnet og helhetlig politikk for landsdelen. En satsing på det nordnorske landbruket må inngå i denne helhetlige politikken.

Samvirkebedriftene er en grunnleggende del av infrastrukturen for landbruket i Nord-Norge, og en forutsetning for at bøndene får levert sine varer uansett hvor de holder til. Nedgang i både forbrukere og produsenter i Nord-Norge gjør imidlertid at samvirkestrukturen i landsdelen er under press. De landbrukspolitiske målsetningene kan ikke nås uten et velfungerende mottaks- og forsyningssystem for landbruket. Det er derfor avgjørende at man i tiden som kommer får på plass tiltak for å sikre lønnsomhet og økonomisk bærekraft for samvirkestrukturen i den nordligste landsdelen.

Prioritering av utvalgets anbefalinger.

Alle anbefalingene Totalberedskapskomisjonen la fram, er viktige for å bedre beredskapen. Noen haster det derimot mer enn med andre å få gjennomført.

Et samla landbruk ber om at regjeringa prioriterer fire tiltak som det haster å iverksette:

- **Utvalgets forslag nr. 1: gjennomføre en risiko-, sårbarhets- og beredskapsanalyse (ROS) av norsk matforsyning for å kartlegge den faktiske matvareberedskapen.**

Å gjennomføre en slik analyse anbefales både av Totalberedskapskomisjonen og Riksrevisjonen. I sin rapport fra oktober 2023 om matsikkerhet og beredskap på landbruksområdet (Dokument 3:4 (2023-2024), skriver Riksrevisjonen at analysen må inkludere en vurdering av situasjoner med en ikke velfungerende internasjonal handel.

Situasjonen for Nord-Norge med lange transportavstander, sårbar infrastruktur og svært spredt bosettingsmønster må gis særlig oppmerksomhet. Dette må også inkludere samvirkestrukturen.

Stortinget behandlet Riksrevisjonens rapport om matsikkerhet og beredskap på landbruksområdet den 30. januar 2024. Et enstemmig Storting ba i den sammenheng regjeringen blant annet om at (bl.a.):

- *Justis- og beredskapsdepartementet saman med Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet etablerer felles dimensjonerande planføresetnader for den norske mat- og forsyningsberedskapen*
 - *Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet i samarbeid utarbeider eit anslag for Noreg si sjølvforsyningsevne og greier ut korleis kosthaldet og matproduksjonen i jordbruket, havbruket og fiskeria ved behov kan omstillast ved kortvarige eller langvarige kriser*
 - *Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet i samarbeid gjennomfører ein risiko- og sårbarheitsanalyse av norsk matforsyning som òg omfattar ei vurdering av situasjonar med ein ikkje velfungerande internasjonal handel*
- **Utvalgets forslag nr. 3 og 4: å styrke lagerhold av matkorn betydelig utover dagens ambisjon / å sikre nødvendige lagre av kritiske innsatsfaktorer til matproduksjon.**

Norge har lav selvforsyningsgrad på grunn av lite dyrkbar jord og spredt matproduksjon med lange ledetider. Totalberedskapskomisjonen mener det er riktig å etablere beredskapslager for matkorn og andre kritiske innsatsfaktorer for å kunne styrke matberedskapen i Norge som følge av et mer sammensatt trusselbilde, økt risiko for svikt i forsyningslinjene og andre forstyrrelser i matforsyningen.

Lagerhold må gjennomføres på en måte som ivaretar beredskapsevnen for hele landet. Landbruket vil i denne sammenheng peke på behovet for økt samarbeid i Norden, særlig etter at Sverige og Finland har blitt NATO-medlemmer. Vi vil i denne sammenheng spesielt vise til at Finland har fastsatt konkrete krav til volum av ulike kritiske varer og innsatsmidler. Vi ber regjeringen se nærmere på den finske ordningen som har en fondsordning for inndekning av kostnadene ved beredskapslager.

- **Utvalgets forslag nr. 8: å videreføre en restriktiv jordvernpraksis for å sikre nødvendige arealer til matproduksjon, inkludert å vurdere virkemiddelbruk**

Matjorda er en viktig ressurs for vår matvareberedskap. Det er en begrenset ressurs som over lang tid har vært under høyt press. Ifølge tall fra NINA er det minst 140 000 dekar matjord i Norge som er omdisponert, men enda ikke bygd ut.

Arbeidet med å verne om matjorda i årene som kommer må styrkes. Det nasjonale jordvernålet må skjerpes. Nå er målet at den årlige nedbygginga skal være redusert til maksimalt 2000 dekar dyrka jord innen 2030. Dette maksimumtalet bør innføres seinest i 2026.

Regjeringen må bruke sin myndighet til å stoppe planlagte prosjekter og hindre nye prosjekter på både dyrka og dyrkbart areal.

- **Utvalgets forslag nr. 11: å utvide Rådet for matvareberedskap slik at det omfatter myndigheter og aktører fra produksjon og videreføring.**

Rådet for matvareberedskap er et rådgivende organ under Nærings- og fiskeridepartementet som skal bistå med beredskapsplanlegging og i kriser i fredstid.

Vi ber om at representanter fra landbruket og fiskerinæringen tas inn i Rådet, for å styrke samhandling og felles risikoforståelse på tvers av politikk og næringsliv. Det vil også være viktig at Landbruks- og matdepartementet og andre myndigheter på landbruksområdet trekkes mer direkte inn i Rådets arbeid og myndighet. Det vil styrke arbeidet på kort og lang sikt, og styrke beredskapen.

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl		Postboks 8005 Dep	0030 OSLO

Kopi til: Geir Pollestad/Landbruks- og matdepartementet, Finansminister Trygve Slagsvold Vedum/Finansdepartementet, Forsvarsminister Bjørn Arild Gram/Forsvarsdepartementet, Statsminister Jonas Gahr Støre, Næringsminister Jan Christian Vestre

Følgende organisasjoner stiller seg bak brevet:

